

MTÜ Õigeusu Hariduse Ühing Ülestõusmine

Narva Õigeusu Gümnaasium

**GÜMNAASIUMI VALIKAINED
„USUNDIÕPETUS” AINEKAVA**

Kinnitatud 28.08.2026
MTÜ Õigeusu Hariduse Ühing Ülestõusmine
juhatuse käskkirjaga nr 2025/2026-16

Narva 2026

Valikõppeaine „Usundiõpetus“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikõppeainega „Usundiõpetus“ taotletakse, et õpilane:

- 1) oskab suhelda lugupidavalt erinevate maailmavaadete esindajatega ning arutleda maailmavaatelistele küsimustele üle;
- 2) tunneb enda ja teiste käitumises ära eelarvamusliku suhtumise ning oskab sellele vastu seista nii enda kui ka kaaslaste õiguste rikkumisel;
- 3) toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas ning religiooni ja poliitika seoste kohta;
- 4) iseloomustab ajaloolisi tegureid usundite levikul Eestis; tunneb Eestis levinud usulisi liikumisi, nimetab nende õpetuse seisukohti ja igapäevast avaldumist;
- 5) kirjeldab õpitud usundite põhilisi ideid, allikaid ja usupraktikaid; kasutab eripalgelisi ja tasakaalustatud põhjendusi mõnede usundite ja maailmavaadete sarnasuste ja erinevuste kohta;
- 6) arutleb erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna tasandil nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; argumenteerib eksistentsiaalsete ja moraalsete küsimuste üle tuues välja eri usundite ja maailmavaadete seisukohti, seejuures sobivalt kasutades eetikaga seotud mõisteid ja mudeleid;
- 7) tunneb religiooni uurimise lihtsamaid teaduslikke meetodeid; oskab otsida teavet usundite jamuude maailmavaadete kohta ning kasutada eri liiki allikaid eesmärgipüstist silmas pidades ning hinnata ning põhjendada oma teabeallikate usaldusväärsust ja asjakohasust;
- 8) on teadlik oma peamistest väärtushoiakutest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate põhijooni analüüsides neid käsitletud usundite valguses.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetus on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, kus õpilane õpib:

- 1) tundma erinevaid usundeid ja maailmavaatelisi liikumisi;
- 2) märkama religiooni väljendumist kultuuris ning inimese ja ühiskonna elus;
- 3) arutlema eksistentsiaalsete küsimuste ja väärtuste üle.

Usundiõpetus lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnistamise põhimõttest. Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. Usundiõpetuses õpivad õpilased neid oskusi, mis on vajalikud elamiseks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate usundite ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu

pannakse usundiõpetuses rõhku selliste oskuste ja hoiakute kujunemisele, millel põhineb üksteisemõistmine, respekt, avatus ning valmisolek dialoogiks ja koostööks.

Religioonialane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit, sest religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri üks kujundajaid; inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Usundite ja maailmavaadete tundmaõppimine on tasakaalustatud ja lähtub teaduslikust käsitlesest. Usundiõpetuse tundides õpitakse tundma religiooni mitmekesisist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes.

Läbi aegade on inimesed püüdnud religioossete ja sekulaarsete maailmavaadete abil mõtestada inimeseks olemise ja elu mõttega seotud küsimusi, olles avatud loovuse, tõe, headuse ja ilu ideedele, kuid usundid ja maailmavaated on tekitanud ka vastasseise ja pingeid. Seetõttu aitab usundite ja maailmavaadete tundmine tõlgendamiste, samastumiste, võrdluste ja vastanduste kaudu õppijatel mõelda elu suurte küsimuste üle. Õpilased omandavad teadlikult ja kriitiliselt teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad nende kõlblist arengut, vastutustundlikku eetilist elamisoskust ning maailmavaate kujunemist.

Kui õpilased pole põhikoolis usundiõpetust õppinud, alustatakse gümnaasiumis usundiõpetuse õppimist põhikooli kursusest „Üks maailm, erinevad religioonid“ või integreeritakse selle teemasid gümnaasiumi kursustesse „Eesti usuline maastik“ ja „Inimene ja religioon“. Kursuse „Inimene ja religioon“ läbimine eeldab vähemalt ühe usundeid käsitleva kursuse eelnevat läbimist.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Usundiõpetuse kaudu toetatakse õppekava alusväärtuseid, üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripäradele ja kooli õppekavas sätestatud. Usundiõpetus pakub mitmeid võimalusi ajaloo, ühiskonnaõpetuse, inimeseõpetuse, kirjanduse, kunsti ja loodusainetega. Usundiõpetuse õppematerjali seostatakse õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega; tähtis on tutvuda kodukoha ja sealsete religiooniga seotud kultuuriväärtustega ning luua seoseid õpilaste küsimuste ja probleemidega.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses

ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;

3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;

4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja vahendeid;

6) laiendatakse õpikeskkonda: erinevate usundite pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass;

7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, vestlus, diskussioon, väitlused, probleemide püstitamine, küsimuste ja oma seisukohtade sõnastamine ning põhjendamine, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine; loovmeetodid: draama, kunstiline eneseväljendus, muusikal; õppekäigud, kohtumised oluliste (soovitavalt kohalike) isikutega, sümbolika tundmaõppimine, tutvumine ümbruskonnas tegutsevate konfessioonide õpetuslike põhijoonte, tegevusvaldkondade ja institutsioonidega, mis selle rüpes tegutsevad (nt kloostrid, laste- ja noortetöö, hoolekanne, muinsuskaitse jmt); religioossete tekstide analüüs, religiooni uurimisel kasutatavate teaduslike meetodite rakendamine. Referaatide koostamine ja ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisoskust. Kirjaliku eneseväljenduse oskust aitab arendada lühiarutluse kirjutamine;

8) on kesksel kohal kriitilise mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes. Samal ajal tuleb õpilastel harjuda mõttega, et sageli ei ole arutluse tulemuseks mitte probleemi lahendus, vaid selle sügavam mõistmine. Tähtis on omandada põhimõisted, liigitada usundeid, saada üldine ülevaade erinevate ajastute usulise eluolu iseloomulikest joontest ning tundma õppida usulist mitmekesisust nii Eestis kui mujal maailmas.

1.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekavas sätestatust. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet.

Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida juhtumianalüüsid, debatid ja arutelud. Hinnata saab seisukohtade asjakohast argumenteerimist, arutluskäigu loogilisust ja veenvust. Õpilane on hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Hindamine

väärtustab lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära.

Hindamine on vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Sotsiaalne ja vaimne õppekeskkond põhineb lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel. Kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdselt, austades nende eneseväärikust ja isikupära. Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes julgustatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. Usundiõpetust korraldades ja õpetades peab austama õpilaste tõekspidamisi ning nendega arvestama. Õpetajad loovad klassiruumis ja õppekäikudel õpilastele võimaluse näidata initsiatiivi, osaleda otsustamises ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega. Soovitav on kaasata õpilasi usundiõpetuse ainesisu valikutesse. Märatakse ja ennetatakse õpilaste omavahelist kiusamist ja vägivalda.

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatööks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis, kus on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid esitlusvahendeid ning õppe sidumiseks igapäevaeluga korraldada õppekäike vähemalt kaks korda kursuse jooksul.

2. Kursuste kavad

2.1. Kursus „Eesti usuline maastik“

2.1.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Õpilane:

- 1) iseloomustab Eesti usulisi olusid käsitletud ajastuil;
- 2) teab Eesti usuelu reguleerivate peamiste õigusaktide põhisisu;
- 3) tunneb usundite klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevat väärtushinnanguid;
- 4) nimetab Eestis levinud suuremaid usundeid ning eristab suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi:
 - a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat;
 - b) nimetab nende õpetuslikki põhiseisukohti ning võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi;

c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme;

5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes:

a) mõistab religiooni mõju ühiskonnale;

b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usuliste tõekspidamistega;

c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt; reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle enda omast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;

6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Usuliste olude kujunemine Eestis

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

1) nimetab suuremaid konfessioone ning usundeid Eestis ning võrdleb erinevate statistiliste tulemuste saamise põhjusi;

2) iseloomustab käsitletud ajastute Eesti usulisi olusid, nimetades põhijooni ja erinevusi;

3) selgitab näidete varal religiooni ja kultuuri vastastikust mõju.

Õppesisu

Muinasaeg, ristiusustamine, reformatsioon, pietism ja ratsionalism, venestamine, Eesti Vabariigi aeg, nõukogude okupatsioon, religioossus tänapäeva Eestis, sekulariseerumine. Eesti usuline kaart.

Usundid, konfessioonid, usulised liikumised ja sekulaarsed maailmavaated

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

1) eristab Eestis levinud suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi:

a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat;

b) nimetab nende õpetuslikki põhiseisukohti, võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi;

c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme igapäevaelus (sealhulgas noorte elus);

2) kirjeldab individuaalse religioossuse ja uusvaimsuse avaldumisvorme;

3) tunneb mittereligioossete maailmavaadete aluseid;

4) analüüsib lihtsamaid religioosseid tekste;

5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes:

a) analüüsib religiooni mõju ühiskonnale ja ühiskonna mõju religioonile;

b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usulisi tõekspidamisi;

c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt, reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle endast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;

6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Õppesisu

1) Eestis ajalooliselt pikemalt tegutsenud kristlikud konfessioonid: roomakatoliku kirik, õigeusu kirik, vanausulised; luteri kirik, sh vennastekogudused;

2) valik teisi Eestis esindatud kristlikke konfessioone (valikul arvestada paikkondliku eripäraga);

3) muinas- ja rahvausund, taara- ja maausulised;

4) valik Eestis esindatud teisi usundeid;

5) individuaalne religioossus, uusvaimsus ja eneseabipraktikate usulised juured;

6) sekulaarsed maailmavaated Eestis.

Ainekursuse kokkuvõte

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1) teab Eesti usuelu reguleerivaid peamisi õigusakte, analüüsib nende valgelt usuvabaduse järgmist ja aktuaalseid religiooniga seotud küsimusi;

2) oskab leida ja hinnata allikaid religiooniga seotud informatsiooni kohta, koostab lühiuurimuse ühest olulisest Eesti usulisest mõtlejast või kultuuritegelasest.

Õppesisu

Eesti usuelu korraldus, usuvabadusega seotud küsimused tänases Eestis ühiskonnas. Olulisi usulisi mõtlejaid ja kultuuritegelasi Eestis (nt prohvet Maltsvet, Jakob Hurt, paljasjalgne Tõnisson, piiskop Platon, Uku Masing, Arthur Võõbus, Toomas Paul, Ain Kalmus (Evald Mänd), Hugo Lepnurm, Fanny de Sievers; Linnart Mäll; Laine Villenthal, Anu Raud, Sven Grünberg, Jüri Arrak, Urmas Sisask, Arvo Pärt, jne).

2.2. Kursus „Inimene ja religioon“

2.2.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Kursusel õppinu:

1) oskab näha religiooni rolli inimese ja ühiskonna elus:

a) mõistab, et religioon on mitmetahuline nähtus; analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese ja ühiskonna elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse ja sotsiaalse mõõtme olulisemaid aspekte;

- b) analüüsib näidete varal religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi; tunneb ära varjatud religioossust;
- c) analüüsib erinevate teabeallikate mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist;
- d) arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;
- 2) analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- 3) mõistab, et religioossusel on erinev tähendus, religioossus väljendub erineval viisil erinevate inimeste jaoks ja erinevatel eluetappidel ning on seotud ajalooliste teguritega;
- 4) analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- 5) oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes;
- 6) arutleb religioossete ja maailmavaatelistele probleemide üle;
- 7) arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides ning oma eetilisi otsuseid tehes, võrdleb seda suuremate religioonide põhikäsitlustega;
- 8) tunneb lihtsamaid religiooni teadusliku uurimise viise ja meetodeid ning oskab mõnda neist rakendada.

Religiooni põhimõisted

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) nimetab religiooni dimensioone ja võrdleb usuteaduse distsipliinide arusaamu religioonist;
- 2) nimetab suuremaid usundeid maailmas ning võrdleb erinevate statistiliste tulemuste saamise põhjusi;
- 3) tunneb usundite klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevat väärtushinnanguid; oskab kavandada lihtsamat küsitlust, kasutades mõnda religioonisotsioloogias kasutatavat mõõdikut.

Õppesisu

Religiooni mõiste. Religiooni uurimise võimalusi. Maailma usuline kaart.

Religioon ja mõistmine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib näidete varal religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi ning nende suhestamise erinevaid viise;
- 2) eristab maailmavaadet maailmapildist ning võrdleb religiooset ja mittereligiooset maailmapilti;
- 3) oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste omavahelisi seoseid üksikisiku ja

ühiskonna elus; arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;

4) suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes, kaaluda seejuures erinevaid seisukohti, kasutab asjakohaselt õpitud eetikamõisteid ja moraalifilosoofilisi suundi.

Õppesisu

Arvamuste paljus ja tõde. Religioosne keel.

Maailmapilt ja maailmavaade. Religioosne ja mittereligioosne maailmapilt.

Teaduse ja religiooni suhted (nt loomine ja evolutsioon).

Eetika ja religiooni kokkupuutepunkte (nt loodushoid; tehisintellekti arendamine; seksuaalsus ja soolisus; elu alguse ja lõpuga ning tervisekäitumisega seotud küsimused). Deontoloogiline, teleoloogiline moraalifilosoofia ja vooruseetika.

Kesksed teemad usundites

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- 2) võrdleb erinevaid arusaamu pühast (jumalast) ja inimesest ning kirjeldab nende omavahelisi seoseid;
- 3) arutleb, kuidas erinevates usundites vastatakse põhilistele eksistentsiaalsetele küsimustele nii õpetuses kui usupraktikas arvestades usundite sisemist mitmekesisust; arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides, võrdleb seda suuremate religioonide põhikäsitlustega;
- 4) tunneb religiooniuuringute lihtsamaid uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- 5) arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides, võrreldes seda õpitud religioonide käsitlustega.

Õppesisu

Püha mõiste. Erinevad jumalakäsitlused. Sakraalne aeg ja ruum.

Loomulik ja üleloomulik. Ettemääratus ja juhus.

Erinevad inimesekäsitlused. Inimese elu eesmärk. Üleminekuriitused. Kurjuse ja kannatuse probleem.

Religioon üksikinimese elus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab näha religiooni rolli inimese elus ning tunneb varjatud religioossust;
- 2) tunneb lihtsamaid religioonipsühholoogia uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- 3) analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse mõõtme tähtsamaid aspekte;

4) mõistab, et religioossusel on erinev tähendus ja see väljendub erinevate inimeste jaoks erinevatel eluetappidel erisugusel viisil ning on seotud ajalooliste teguritega.

Õppesisu

Miks inimesed usuvad? Kuidas määratletakse usklikkust?

Usuline kogemus ja selle mitmekesisus. Erinevad spiritualiteedid.

Inimese religioosne areng.

Religioon ja ühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab näha religiooni ja kultuuri seoseid ning religiooni rolli ühiskonnaelus;
- 2) analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju ühiskonnaelule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni sotsiaalse mõõtme olulisemaid aspekte;
- 3) analüüsib erinevate teabeallikate mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist;
- 4) analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- 5) arutleb religioossete ja maailmavaatelistel aktuaalsetel probleemidel üle; oskab otsida teavet usundite ja muude maailmavaadete kohta ning kasutada eri liiki allikaid eesmärgipüstitust silmas pidades ning hinnata ning põhjendada oma teabeallikate usaldusväärsust ja asjakohasust.

Õppesisu

Religioon ja kultuur.

Usu- ja südametunnistusevabadus. Religioon ja poliitika. Religioon ja majandus. Religioon ja meedia.

Suhted eri usundite vahel: koostöövõimalused, usulised konfliktid.

Religioon tänapäeval. Sekulariseerumine. Fundamentalism. Religiooni privatiseerumine.

Kvaasireligioossed nähtused.